МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Кваліфікаційна робота
магістра

на тему **КОМПЛЕКСНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ А.К. ДОЙЛА ПРО ШЕРЛОКА ХОЛМСА**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0357-а-з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська
освітньо-професійної програми
Переклад (англійський)
Антоночкіна Дар'я Андріївна

Керівник к.ф.н., проф. Клименко О.Л.
Рецензент д.ф.н., проф. Шевченко О.І.

Запоріжжя – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно) – перша англійська
Освітньо-професійна програма Переклад (англійський)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
_____ Запольських С.П.
_____ 2025 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

АНТОНОЧКІНІЙ ДАР'Ї АНДРІЇВНІ

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проєкту) «Комплексне використання перекладацьких трансформацій при перекладі художніх творів А.К. Дойла про Шерлока Холмса»
Керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) Клименко Ольга Леонідівна к.ф.н., проф.
затверджені наказом ЗНУ від «28» лютого 2024 року № 369-с
2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проєкту) 05.03.2025
3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проєкту) теорія перекладацьких трансформацій, характерні риси творчості А.К. Дойла, українські переклади творів даного автора, класифікація та аналіз перекладацьких трансформацій.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) проаналізувати теоретичні основи перекладацьких трансформацій,виявити та класифікувати перекладацькі трансформації, які використовуються при перекладі художніх творів про Шерлока Холмса, дослідити особливості використання різних типів трансформацій в аналізованих текстах для досягнення адекватності перекладу, порівняти переклади різних творів про Шерлока Холмса з точки зору застосування перекладацьких трансформацій.
5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи магістра (проєкту).

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	проф. Клименко О.Л.	07.06.2024	07.06.2024
Розділ 1	проф. Клименко О.Л.	02.09.2024	02.09.2024
Розділ 2	проф. Клименко О.Л.	01.10.2024	01.10.2024
Висновки	проф. Клименко О.Л.	21.10.2024	21.10.2024

6. Дата видачі завдання 07.06.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	лютий-квітень 2024	виконано
2	Добір фактичного матеріалу	травень 2024	виконано
3	Написання вступу	червень 2024	виконано
4	Написання теоретичного розділу	вересень 2024	виконано
5	Написання практичного розділу	жовтень 2024	виконано
6	Формулювання висновків	жовтень 2024	виконано
7	Проходження нормоконтролю	листопад 2024	виконано
8	Одержання відгуку та рецензії	листопад-грудень 2024	виконано
9	Захист	березень 2025	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату):

Магістрант _____ Д.А. Антоночкіна

Керівник роботи _____ О.Л. Клименко

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____ Г.О. Хацер

ЗМІСТ

ВСТУП…….. 3

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ…….. 6

1.1. Перекладацька типологія текстів, поняття «художній текст» та художній переклад……... 6

1.2 Проблема адекватності художнього перекладу…… 10

1.3 Лексичні, граматичні, стилістичні трансформації……... 12

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 1…… 18

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ДЕТЕКТИВІВ ПРО ШЕРЛОКА ХОЛМСА УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ…….. 20

2.1 Перекладацькі трансформації як спосіб досягнення адекватності……. 20

2.2 Трансформації змішаного типу у творі Конана Дойла……. 34

2.3. Труднощі та помилки при перекладі твору Пригоди Шерлока Холмса……... 39

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2…… 44

ВИСНОВКИ…… 46

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…… 48

РЕФЕРАТ

Магістерська робота – 46 стор., 50 джерел.

Об'єкт дослідження: перекладацькі трансформації, що використовуються при перекладі для збереження специфіки детективного жанру з урахуванням культурних відмінностей у художніх творах А.К. Дойла про Шерлока Холмса.

Мета роботи: аналіз комплексного використання перекладацьких трансформацій при перекладі художніх творів А.К. Дойла про Шерлока Холмса.

Предмет дослідження: комплекс перекладацьких трансформацій, які використовуються при перекладі на українську мову художніх творів про Шерлока Холмса, та їх вплив на якість перекладу.

Теоретико-методологічні засади: ключові положення теорії художнього перекладу та перекладацької типології текстів.

Отримані результати:

- У І розділі викладені теоретичні аспекти дослідження художнього перекладу та перекладацької типології текстів.

- У ІІ розділі проведено аналіз перекладацьких трансформацій при перекладі детективів про Шерлока Холмса українською мовою.

Ключові слова: *перекладацькі трансформації, детектив, художній переклад, типологія перекладу.*

ВСТУП

Актуальність роботи полягає у проблемі комплексного використання перекладацьких трансформацій при перекладі художніх творів в сучасному світі глобалізації та міжнародного культурного обміну. Художня література, зокрема детективні історії про Шерлока Холмса, є одними з найбільш перекладаних і читаних у світі. Переклад таких творів повинен зберігати зміст, стиль, атмосферний та культурний контекст оригіналу це важливе завдання. Використовуючи різноманітні перекладацькі трансформації дозволить досягти цього завдання та забезпечить адекватну передачу тексту мовою перекладу.

Шерлок Холмс є культовою фігурою світової літератури, що має величезну кількість шанувальників. Якісний переклад його історій важливий для збереження цього культурного феномену. Детективні історії часто містять специфічну лексику (наприклад, юридичні терміни, назви предметів побуту того часу), а також складні синтаксичні конструкції. Атмосфера містичності, інтриги та логічних головоломок є важливим елементом історій про Шерлока Холмса. Перекладач повинен зберегти цю атмосферу в перекладі.

Перекладацькі трансформації дозволяють адаптувати текст до культури мови перекладу, зберігаючи при цьому його зміст і стиль. За допомогою трансформацій можна компенсувати відмінності між мовами, забезпечуючи адекватність перекладу. Переклад – це не просто механічний перенос тексту з однієї мови на іншу, а творчий процес, у якому перекладач створює новий текст, спираючись на оригінал. Якість перекладу може вплинути на сприйняття автора та його творів читачами іншої культури. Переклад художнього тексту – це не тільки передача інформації, але й збереження індивідуального стилю автора. Перекладач виконує важливу культурну місію, сприяючи взаєморозумінню між народами.

Метою дослідження є комплексний аналіз перекладацьких трансформацій, що застосовуються при перекладі художніх творів про Шерлока Холмса, визначення їх ролі в передачі стилістичних, семантичних та культурних особливостей оригіналу, а також розробка рекомендацій щодо оптимального використання цих трансформацій для досягнення максимальної адекватності перекладу.

Завдання дослідження:

- проаналізувати теоретичні основи перекладацьких трансформацій;
- виявити та класифікувати перекладацькі трансформації, які використовуються при перекладі художніх творів про Шерлока Холмса;
- дослідити особливості використання різних типів трансформацій в аналізованих текстах для досягнення адекватності перекладу;
- визначити вплив перекладацьких трансформацій на передачу стилістичних, семантичних та культурних особливостей оригіналу;
- порівняти переклади різних творів про Шерлока Холмса з точки зору застосування перекладацьких трансформацій;
- розробити рекомендації щодо оптимального використання перекладацьких трансформацій при перекладі художніх творів цього жанру;

Об'єктом дослідження: є перекладацькі трансформації, що використовуються при перекладі для збереження специфіки детективного жанру з урахуванням культурних відмінностей

Предметом дослідження є комплекс перекладацьких трансформацій, які використовуються при перекладі на українську мову художніх творів про Шерлока Холмса, та їх вплив на якість перекладу.

Матеріал дослідження матеріалом дослідження слугують оригінали творів Артура Конана Дойла про Шерлока Холмса «The Hound of the Baskervilies», «A Study in Scarlet», «The Valley of Fear» та їхні переклади українською мовою різних авторів: «Собака Баскервілів» (переклад Оксани Донічевої 2009 рік), «Етюд у багряних тонах» (переклад Антона Шербеца 2008 роу), «Долина жаху» (переклад Євгена Тарнавського 2018 рік).

Методи дослідження. Для реалізації поставленої у роботі мети було використано цілий комплекс методів і прийомів наукового пізнання зокрема: аналіз літератури, порівняльний аналіз, компонентний аналіз, квантитативний аналіз, якісний аналіз.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі застосування перекладацьких трансформацій при перекладі детективних історій про Шерлока Холмса, що дозволить виявити специфічні особливості цього жанру та розробити рекомендації, адресовані перекладачам художньої літератури.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані перекладачами художньої літератури для вдосконалення своїх професійних навичок, викладачами вищих навчальних закладів для розробки навчальних програм з перекладу художніх текстів. літературознавцями для аналізу особливостей перекладу художніх творів.

Структура роботи дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У вступі подано загальні відомості про дану наукову працю, починаючи від теми, мети, завдань, актуальності дослідження, визначення об’єкту, предмету та структурування роботи.

У першому розділі викладені теоретичні аспекти дослідження художнього перекладу та перекладацької типології текстів.

Другий розділ містить власний аналіз перекладацьких трансформацій при перекладі детективів про Шерлока Холмса українською мовою.

У висновках подано узагальнені результати проведеної робот.

Загальний обсяг сторінок 52, кількість використаних джерел 50.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

1.1. Перекладацька типологія текстів, поняття «художній текст» та художній переклад.

Перекладацька типологія класифікує тексти за жанрами, стилями, функціями та культурним контекстом, для того щоб визначити оптимальні стратегії перекладу. Її важливість полягає у:

- Систематизації знань, яка структурує перекладацькі прийоми для зручності вивчення та застосування.

- Підвищенні якості перекладу, що дозволяє перекладачам свідомо обирати найкращі варіанти перекладу.

- Аналізі перекладів, який є інструментом для виявлення типових помилок і недоліків.

Перекладознавство допомагає структурувати перекладацькі прийоми, роблячи їх доступними для вивчення та застосування. Завданнями перекладознавства заключається у розкритті базових понять, висвітленні проблем, визначенні процесу та аналізі відповідників, опису прийомів і способів, розгляду історії, визначенні ролі перекладів і формуванні навичок. Теорія перекладу виробляє методологічні засади перекладу та закономірності перетворення тексту-оригіналу однієї мови на текст іншої мови. Практикологія перекладу вивчає технологію, характер перекладацьких операцій, досліджує конкретні способи та прийоми, які застосовуються для перетворення формальних структур оригіналу на структури тексту-перекладу при тотожності змісту обох текстів [Гуз 2021, с. 72]. Об’єктом

перекладознавства є перекладні тексти та їхні оригінали, порівняння яких надає дослідникам об’єктивні дані для розвитку теорії перекладу. Предметом вивчення є процес перекладу як подвійний інтерпретаційно-породжувальний дискурс [Литвин 2013, с. 288]. Перекладацька типологія– це інструмент для покращення якості перекладів шляхом ідентифікації помилок. Головна мета такого аналізу – зробити процес перекладу більш ефективним і підібрати способи роботи з різними текстами залежно від їхнього типу й призначення. Що стосується художнього перекладу, то можна сказати, що він є інструментом перекладу творів художньої літератури і завдяки цьому перекладу відбуваєьбся культурне освоєння світу. У художньому перекладі важливо зберегти форму, зміст, структуру й естетичний вплив оригінального тексту [Козак 2015, с. 221-223].

Літературний переклад, або художній переклад – це вид перекладу, який передає думки оригіналу, викладені за допомогою правильної літературної мови. Серед філологів поширена так звана «теорія неможливості перекладу». За цією теорією повноцінний переклад з однієї мови на іншу взагалі неможливий внаслідок значної розбіжності виразних засобів різних мов; переклад нібито є лише слабким і недосконалим віддзеркаленням оригіналу, що дає про нього вельми окреме уявлення. Інша точка зору, що лягла в основу діяльності багатьох професійних перекладачів, полягає в тому, що будь-яка розвинена національна мова є цілком достатнім засобом спілкування для повноцінної передачі думок, висловлених на іншій мові. Практика перекладачів доводить, що будь-який твір може бути повноцінно (адекватно) перекладено на іншу мову зі збереженням усіх стилістичних та інших особливостей, властивих даному авторові. Але в інтересах точності передачі змісту часто буває необхідно вдатися до зміни структури речення, що перекладається, відповідно до норм мови, тобто переставити або навіть замінити окремі слова і вирази [Карабан 2003, с. 126].

Діяльність перекладача полягає в осмисленні ним оригінального тексту, в результаті якого є створення цілісного образу – створення текстового

концепту і складає повну картину світу перекладача інтерпретатора [Андрієнко 2014, с. 13-18]. Термін «переклад» тісно пов'язаний із поняттями «інтеграція етнокультур», «міжкультурна комунікація», «діалог культур». Інтеграція етнокультур – це синтез та засвоєння типологічних рис і характеристик різних культур. Це є явищем взаємодії, коли сучасна цивілізація, вектор розвитку якої зумовлено глобалізаційними процесами, оновлюється та збагачується завдяки пізнанню нових принципів мислення, культури, тобто завдяки діалогу культур. Діалог культур є одним із найвагоміших регуляторів взаємодії у міжнародній спільноті, основною рисою всесвітньої глобалізації третього тисячоліття [Шапочка 2017, с. 140-143].

Художній переклад є основною частиною національно-літературного процесу. У художньому творі відображаються не лише певні події, а й естетичні та філософські погляди автора, його світогляд. Важливим у процесі перекладу є вибір твору, найчастіше обумовлений внутрішніми потребами літератури-реципієнта, її здатністю певним чином засвоїти іншонаціональне літературне явище, певним чином зреагувати на його художні особливості [Чайковська 2006, с. 25]. Переклад має передати читачеві той самий образ, те саме враження, яке він, знаючи мову оригіналу, отримав би від прочитання першотвору. Тобто він мусить підводити читачів до власного погляду, який фактично їм чужий. Художній переклад передає думки оригіналу у формі правильної літературної мови і викликає найбільшу кількість різнотлумачень в науковому середовищі: багато дослідників уважають, що кращі переклади мають виконуватися не так шляхом добору лексичних і синтаксичних еквівалентів, як пошуком художніх співвідношень, яким мають бути підпорядковані мовні.

Інші вчені визначають переклад, зокрема і художній, як відтворення тексту засобами іншої мови. У зв'язку з цим постає питання точності, повноцінності, адекватності художнього перекладу. Художній переклад має особливості – він передбачає мовленнєву творчість перекладача, а це вимагає

відповідного таланту. Художній переклад можна вважати мистецтвом, адже естетичний ефект тексту перекладу досягається копіткою творчою працею, що полягає у вдалому доборі та влучному застосуванні мовних засобів. Цей вид перекладу вимагає не тільки активної мовленнєвої діяльності, вишуканого художнього смаку перекладача, широкого світогляду, але й досконалого володіння як іноземними, так і рідною мовами [Клименко 2013, с. 228-235]. Для того аби перекладач міг якісно донести суть викладеного та перекладеного тексту, він повинен дбати про повноту передачі змісту зберігаючи точність усіх думок автора, усі думки мають бути викладено лаконічно. Треба уникати складних і двозначних висловлень, які можуть ускладнити сприйття викладеного тексту читачем, викладення думки має бути простим та зрозумілим. Переклад має відповідати нормам літературної мови, кожна фраза має звучати природно і влучно.

Художній текст містить смислову місткість, що виявляється у здатності письменника сказати більше за зміст, що випливає зі значень поєднуваних слів, у його вмінні змусити працювати думку, відчуття й уяву читача. Вище зазначений вид тексту відіграє важливу роль у перекладацькій діяльності, оскільки він вимагає не лише точності у передачі змісту, але й збереження стилю, атмосфери та емоційного забарвлення оригіналу [Зорівчак 1989, с. 216]. Роль художнього тексту в перекладі заключається у збереженні стилю та атмосфери, кожному перекладачу необхідно зберігати цей стиль адаптуючи його до мови та культури читача, це може включати використання різноманітних лексичних та синтаксичних трансформацій, правильна передача емоційного забарвлення, використання метафор, алегорій та інших літературних прийомів, художній текст може містити в собі складні сюжетні лінії та логічні зв’язки, які потім потрібно точно передати у подачі змісту і також повинен бути творчий підхід для того, щоб зберегти художню цінність оригіналу [Шулік 2015, с. 141-143].

Окрім терміну «переклад» у перекладознавстві використовують також поняття «відтворення», «переказ», «адаптація», «інтерпретація», які є

близькими за значеннями, але мають певні відмінності [Селіванова 2015, с. 158-160]. Також поняття «інтерпретація», що наближається до поняття «переказ». Текст інтерпретується вже у процесі самого перекладу та залежить від особистості перекладача, адже він може походити з різних, у порівнянні із автором оригіналу, соціальних класів, мати іншу освіту, погляди на життя, цінності та особистісні характеристики. [Альзахрані 2018, с.45-50]

1.2 Проблема адекватності художнього перекладу

Проблема адекватності художнього перекладу – співвідношення контексту автора й контексту перекладача. Художній переклад обумовлений не лише об’єктивними чинниками, але й суб’єктивними. Багато залежить і від особистості перекладача, від його бажання/небажання продемонструвати усі особливості оригіналу, а також зберегти всі елементи змісту. Закономірно й те, що при перекладі твору іншою мовою руйнуються, з огляду на мовні розбіжності, усталені асоціативні зв’язки. Щоб у новому мовному середовищі твір продовжував існувати як витвір мистецтва, перекладачеві важливо перейняти на себе функції автора і певною мірою повторити його шлях творення тексту, водночас наповнивши його новими асоціативними зв’язками.

Ще одна проблема адекватності художнього перекладу – точність і правильність. При перекладі прози може постати проблема незбігу в смисловому навантаженні і стилістичній виразності слів та зворотів різних мов. Але у прозі слово несе передусім змістове навантаження і є виразником стилістичного тону, а в поезії воно належить ритмічному ряду, який може спричинити видозміну певних його якостей. Спроба відтворити в художньому творі всі конструктивні елементи неодмінно призведе до втрати гармонії твору, тому важливо визначитися з основними елементами твору та відтворити їх максимально точно на противагу решті. Перекладач художніх

творів мусить пропонувати своїм читачам з кожним новим перекладом нові образи, нові форми, нові стилі, але в кожному перекладі має бути впізнаваним його власний стиль [Литвар 2012, с. 140-147]

Культура перекладу художнього твору актуальна взаємопізнанні народів, у сучасних умовах глобалізації дедалі підвищується ступінь подвійної відповідальності перекладача як перед автором, так і перед іншомовним читачем. Такі психологічні аспекти культури перекладу художнього твору, як сміливість спрямування думки на читання між рядками, опирається на основу літератури, намагання не лише співтворити текст, а й певною мірою його удосконалити, це є важливим аспектом, що допомагає розкрити творчу сторону як письменника, так і перекладача. Перекладач художньої літератури повинен бути письменником-професіоналом, тільки тоді він зможе претендувати на творче самовираження, яке допомагає досягти найвищих вершин в інтерпретації художнього твору [Логвиненко 2014, с. 117-122].

Переклад художніх текстів відбувається між різними культурами, особистостями та епохами. Він полягає у передачі думки оригіналу за допомогою іншої мовної системи, яка має свої правила розвитку й використання. Дослідження показують, що художній переклад має подвійний характер: він є результатом спілкування між літературами різних країн і водночас впливає на це спілкування. Адекватність художній перекладу полягає у відтворенні особливостей чужомовного тексту засобами рідної мови так, щоб зберегти єдність змісту й форми. Переклади допомагають людям з різних країн зрозуміти літературу одна одної [Максименко 2018, с. 157].

Адекватність перекладу залежить від низки факторів, зокрема:

1. Лексико-семантичні особливості – збереження значення слів, виразів і метафор.

2. Граматична структура – правильний вибір синтаксичних конструкцій, що відповідають нормам мови перекладу.

3. Культурні реалії – адаптація або збереження культурно специфічних понять і реалій.

4. Стилістичні прийоми – відтворення тональності та стилю оригіналу, враховуючи жанрові особливості.

5. Емоційне забарвлення – передача почуттів, що викликає текст у читачів, без зміни його естетичного впливу. [Кунін 2020, с. 134-137]

Адекватність художнього перекладу є основою якісного відтворення літературних творів іншою мовою. Вона передбачає баланс між точністю змісту, стилістичною відповідністю та емоційним впливом**,** що вимагає від перекладача високого рівня майстерності та глибокого розуміння як вихідної, так і цільової мови. [Сміт 1959, с. 114].

1.3 Лексичні, граматичні, стилістичні трансформації

Багато граматичних проблем перекладу не є суто граматичними, а тісно пов’язані з лексичними. Тому правильніше вважати їх лексико-граматичними. З погляду перекладу, тобто. «перевираження думки в рівноцінній формі засобами іншої мови», зв’язок між лексикою та граматикою виступає дуже ясно. При перекладі часто доводиться вдаватися до заміни граматичних засобів на лексичні [Левицька 1963, с. 17-23]. Граматичні властивості мовних одиниць складаються з цілого ряду мовних явищ: форма слова, словосполучення, речення, порядок елементів, граматичні значення форм, контекстуальні функції форм та значень. Щоразу, розглядаючи інформаційну потужність тієї чи іншої мовної одиниці, що підлягає перекладу, ми беремо до уваги не тільки лексико-семантичне значення слів та їх поєднань, а й їх граматичні властивості, які можуть істотно впливати на міру впорядкованості повідомлення, що перекладається [Черняхівська 1976, с. 94-96].

При перекладі детективного жанру найчастіше використовуються такі трансформації:

Заміна є одним із найпоширеніших видів перекладацьких

трансформацій, що застосовується для досягнення адекватності тексту в процесі перекладу. Вона може стосуватися як лексичних, так і граматичних елементів: змінюються форми слів, частини мови, структура речень, а інколи навіть цілі мовні конструкції [Коломієць 2018, с. 214-221].

Граматична заміна відбувається тоді, коли певна мовна одиниця оригіналу трансформується в іншу граматичну категорію в мові перекладу, але при цьому зберігає свою семантичну функцію. Це необхідно для того, щоб зробити переклад стилістично природним і зрозумілим для цільової аудиторії [Горда 2021, с. 166-171].

1) Заміни частин мови є однією з найбільш уживаних трансформацій у детективному перекладі. Це зумовлено не лише граматичними особливостями мов, але й стилістичними вимогами жанру. Наприклад, у процесі адаптації тексту англійський прикметник може бути переданий дієсловом, а іменник – прикметником. Такі зміни допомагають не лише зберегти оригінальний зміст, а й передати відповідну стилістику тексту, зробивши його більш органічним для читача. До прикладу, в англійському реченні *"He was a careful observer"* може бути перекладено як *"Він ретельно спостерігав"*, де прикметник *careful* (уважний) замінено на прислівник *ретельно*, а іменник *observer* (спостерігач) – на дієслово *спостерігав*. Застосування подібних трансформацій відіграє важливу роль у збереженні логічних та емоційних зв’язків між елементами тексту. Адже художній переклад, зокрема детективного жанру, вимагає не лише передачі фактів, а й створення атмосфери напруженості, інтриги та динаміки [Маслюк 2019, с. 155-158].

2) Заміна простого речення складним зумовлена граматичними відмінностями між англійською та українською мовами, оскільки способи передавання інформації у різних мовах можуть суттєво відрізнятися [Волченко 2015, с. 252-254]. Для того щоб переклад залишався природним і відповідав нормам цільової мови, перекладач інколи змушений змінювати структуру речення, перетворюючи коротке та лаконічне висловлення на

розгорнуту конструкцію. Водночас важливо зберігати не лише зміст, а й стилістичні особливості авторського тексту. Наприклад, англійське речення *"He hesitated"* може бути перекладене як *"Він зупинився, бо не знав, що робити далі"*, тобто коротке висловлення набуває додаткових пояснювальних деталей, що робить його більш природним для українського читача [Амеліна 2018, с.470].

3) Заміна складного речення простим використовується тоді, коли у мові перекладу складні синтаксичні конструкції звучать надмірно ускладнено або не відповідають стилістичним нормам. У таких випадках перекладач може розбити складне речення на кілька простих, щоб уникнути складних підрядних конструкцій і зробити текст легшим для сприйняття. Наприклад, речення *"He was so tired that he could not continue working"* може бути передано українською як *"Він був дуже втомлений. Він не міг продовжувати роботу."* У такому випадку складнопідрядна конструкція втрачає свою складність, а текст набуває більшої динамічності.

4) Перестановка (транспозиція) у перекладі передбачає зміну порядку слів, словосполучень або навіть цілих речень у порівнянні з оригінальним текстом. Ця трансформація необхідна для дотримання норм української мови, оскільки англійська має більш жорсткий порядок слів у реченні, тоді як українська дозволяє ширшу варіативність синтаксичних конструкцій. Так, англійське речення *"In the middle of the room stood a tall man"* за правилами українського синтаксису буде передано як *"У центрі кімнати стояв високий чоловік"*, що відповідає природному порядку слів в українській мові. [Коцар 2021, с.178-180]

5) Опущення є одним із ефективних перекладацьких прийомів, який використовується для усунення слів або конструкцій, що не впливають на основний зміст висловлювання. Це стосується насамперед зайвих повторів, тавтологій або елементів, які є надлишковими в цільовій мові.

6) Додавання в перекладі передбачає внесення додаткових слів або пояснень, яких немає в оригінальному тексті, але які допомагають зробити переклад точнішим або природнішим.

7) Членування речення – це прийом, коли одне довге речення в оригінальному тексті розбивається на два або більше коротких речень у перекладі. Це може бути необхідним через складність синтаксичних конструкцій, що ускладнюють сприйняття тексту.

8) Об’єднання речень використовується, коли кілька простих речень можна поєднати в одне складне, щоб уникнути надмірної фрагментації тексту [Горбунов 2020, с. 212-215].

Це відбувається через відмінності у синтаксичних і стилістичних особливостях мов. Об’єднуючи кілька речень в одне, перекладач не лише зберігає ключову інформацію, а й підвищує зв’язність тексту, роблячи його більш лаконічним та плавним для сприйняття. Такі граматичні трансформації є поширеними під час перекладу детективних творів з англійської мови на українську. Глибоке розуміння цих особливостей і майстерне застосування перекладацьких методів сприяють створенню точного, природного та високоякісного перекладу.

Лексичні трансформації у перекладі детективного жанру:

Вибір найбільш точного слова для передачі його значення – це одне з ключових і найскладніших завдань перекладача, особливо при роботі з детективною літературою. Це пояснюється багатозначністю лексем, їх широким спектром значень, а також необхідністю врахування культурного та контекстуального фону. Окрему увагу слід приділяти передачі національного колориту, адже у тексті можуть бути власні назви (імена персонажів, назви вулиць, парків, театрів), лексеми, що відображають специфіку суспільного устрою країни, особливості правоохоронної системи та юридичних норм. Щоб уникнути втрати оригінального стилю та атмосферності, перекладачі застосовують низку стратегій:

- Транскрипція та транслітерація – передача звучання або написання слова згідно з нормами цільової мови.

- Описовий переклад – використовується у випадках, коли в мові перекладу відсутній еквівалент, і потрібне детальніше пояснення.

- Використання лексичних аналогів – застосування слів із близьким значенням, хоча це може частково збіднити національну стилістику тексту.

- Калькування та створення неологізмів – дозволяє адаптувати реалії іншої культури, зберігаючи їхню ідентичність.

Прикладом може бути передача імен та прізвищ: в англійській мові порядок імені та прізвища є зворотним до української, а деякі імена можуть мати схоже звучання, що може призвести до плутанини при неправильному перекладі.

У випадку перекладу реалій перекладач часто стикається з дилемою: чи зберігати специфіку культури (що може ускладнити розуміння тексту), чи адаптувати інформацію для сприйняття іноземним читачем, жертвуючи оригінальним колоритом. Баланс між цими двома підходами визначає рівень майстерності перекладу.

Щодо лексичних особливостей перекладу детективів, то у детективній літературі точність лексичного вибору особливо важлива, адже від цього залежить не лише зрозумілість тексту, а й атмосфера напруги та загадковості. Завдання ускладнюється тим, що слова можуть мати багатозначність, підтекст або специфічні конотації**,** які важливо передати без спотворення. Крім того, у детективному жанрі часто використовуються юридичні та кримінальні терміни, які можуть мати різні відповідники залежно від країни та правової системи.

Особливу увагу слід приділити відтворенню стилістичного забарвлення тексту**,** адже детективи мають динамічну оповідь, а діалоги персонажів часто містять сленг, жаргонізми та розмовні конструкції. Перекладач повинен бути уважним до деталей і вміти передати цю стилістичну палітру так, щоб вона була органічною для цільової мови [Гусєв 2015, с. 160] Перекладач повинен з

особливою обережністю застосовувати семантичне пристосування при роботі з безеквівалентною лексикою, щоб не допустити втрати національного колориту оригінального тексту або його заміни на інший, невластивий цільовій культурі. Збереження автентичності мовних особливостей має вирішальне значення у детективному жанрі, оскільки часто в тексті передаються унікальні соціокультурні реалії та мовні особливості персонажів.

Однією з особливостей англійської мови є перенесені епітети, які набагато частіше зустрічаються в англомовних детективах, ніж у текстах українською. Вони відзначаються тим, що логічний зв’язок у них установлюється не з тим словом, з яким вони граматично поєднані, що надає вислову більшої виразності та емоційного забарвлення. Важливою причиною лексичних змін під час перекладу детективної літератури є відмінності у сполучуваності слів між англійською та українською мовами. Лексеми вступають у специфічні зв’язки, які залежать від смислової сумісності понять. Через це те, що є цілком природним в одній мові, може звучати неприродно або навіть нелогічно в іншій.

Конкретизація – це метод перекладу, коли загальне слово або словосполучення замінюється більш точним і вузьким за значенням терміном. Така трансформація необхідна у випадках, коли в українській мові відсутнє слово з настільки широким значенням, як в англійській.

Генералізація – це процес заміни слова з вузьким значенням на більш загальне поняття. Фактично, це протилежний підхід до конкретизації, коли замість точного терміна вживається узагальнена назва.

Лексичні трансформації відіграють важливу роль у створенні якісного перекладу детективів, адже вони дозволяють не лише точно передати зміст, але й зберегти стилістику та культурний контекст оригінального тексту. [Редько 2021, с. 203-207].

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 1

У першому розділі теоретичної частини магістерської роботи було розглянуто основні поняття перекладознавства, типологію текстів та особливості художнього перекладу. Проведений аналіз довів, що переклад художніх текстів є не лише процесом міжмовної трансформації, а й актом культурного посередництва, який вимагає збереження стилю, атмосфери та авторського задуму.

Розглянуто основні підходи до класифікації текстів у перекладознавстві, що дозволяють визначити оптимальні стратегії та методи перекладу. Встановлено, що художній переклад є специфічним видом перекладацької діяльності, оскільки передбачає не лише точну передачу змісту, а й відтворення емоційного забарвлення, стилістичних особливостей та художніх прийомів оригінального тексту.

Аналіз наукових джерел підтвердив, що адекватність художнього перекладу залежить від застосування лексичних, граматичних та стилістичних трансформацій. Зокрема, важливими є такі прийоми, як конкретизація, генералізація, транспозиція, компенсація та адаптація реалій. Виявлено, що перекладач у процесі роботи виконує функцію інтерпретатора, який має не лише зберегти смисловий зміст тексту, але й адаптувати його відповідно до норм і традицій цільової мови.

Окрему увагу приділено аналізу перекладацьких трансформацій, які є важливим інструментом для досягнення адекватності перекладу. Зокрема, було визначено, що ефективний переклад художнього тексту базується на таких трансформаціях, як:

- лексичні (конкретизація, генералізація, смисловий розвиток, модуляція, додавання або опущення елементів);

- граматичні (транспозиція, зміна частини мови, перебудова речень, заміна дієслівних форм),

- стилістичні (адаптація реалій, компенсація, експлікація та імплікація).

Було з’ясовано, що застосування лексичних, граматичних та стилістичних трансформацій є необхідною умовою адекватного перекладу, оскільки вони дозволяють компенсувати структурні, семантичні та культурні розбіжності між мовою оригіналу та мовою перекладу.

Також наголошено, що перекладач виконує функцію інтерпретатора, який не лише передає зміст, а й адаптує текст відповідно до мовних норм, культурного контексту та читацьких очікувань цільової аудиторії. У зв’язку з цим особливу роль відіграє еквівалентність та динамічна відповідність, що забезпечують правильне сприйняття тексту в іншомовному середовищі.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що художній переклад є не лише засобом міжкультурної комунікації, а й важливим літературним процесом, який потребує творчого підходу, глибокого розуміння тексту та володіння широким спектром перекладацьких прийомів. Якість перекладу залежить від балансу між змістовою точністю та стилістичною виразністю, що дозволяє зберегти естетичну цінність оригіналу та зробити його доступним для іншомовної аудиторії.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ДЕТЕКТИВІВ ПРО ШЕРЛОКА ХОЛМСА УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

2.1 Перекладацькі трансформації як спосіб досягнення адекватності

Перекладацькі трансформації – головний інструмент для досягнення адекватності перекладу, завдяки цим трансформаціям можна передати зміст, стиль та культурні особливості оригінального тексту, адаптуючи його до норм цільової мови. Адекватність у перекладі означає не лише буквальну відповідність тексту оригіналу, але й збереження його художнього та емоційного впливу на читача. Проаналізуємо перекладацькі трансформації, що використовуються при перекладі детективних творів Артура Конана Дойла *«The Hound of the Baskervilies», «A Study in Scarlet», «The Valley of Fear»* на українську мову *«Собака Баскервілів»* (переклад Оксани Донічевої 2009 рік), *«Етюд у багряних тонах»* (переклад Антона Шербеца 2008 роу), *«Долина жаху»* (переклад Євгена Тарнавського 2018 рік).

Розглянемо деякі перекладацькі трансформації у творі «*The Hound of the Baskervilies» «Собака Баскервілів»*

- Лексичні трансформації:

1. *"Penang lawyer*" → українською: *«вагомим доказом*» (дослівно: пенангський адвокат). Оригінал посилається на конкретний тип ціпка, а український переклад використовує описову фразу.

2. *"C.C.H."* → українською: *«ЧКЛ»*. Обидві абревіатури посилаються на одну й ту саму лікарню, але український переклад транслітерує абревіатуру, а англійська – ні.

3. *"Curly-haired spaniel"* → Українською: *«кучерявенький спаніель»*. Обидва варіанти описують ту саму породу собаки, але український переклад додає зменшувальний суфікс.

4. *"New-risen fortunes"* → Український переклад: *«нуворишів»*. Оригінал є описовою фразою, а українське слово є калькою з французької.

5. *"Cairns and tors"*→ Український переклад: *«дольмени».* Оригінал надає два конкретні типи мегалітичних споруд, а український переклад використовує загальний термін.

- Морфологічні трансформації:

1. Оригінал:*"Dr. Mortimer's"* → Український переклад: *«доктора Мортімера».* В оригіналі використовується присвійний відмінок, а український переклад використовує родовий відмінок.

2. Оригінал: *"Watson"* →Український переклад: *«Ватсоне».* Оригінал – називний відмінок Український переклад використовує кличний відмінок.

3. Оригінал: *"a dog"*→Український переклад: *«собакою».*

Пояснення*:* в оригіналі використовується знахідний відмінок, тоді як український переклад використовує орудний відмінок.

1. Оригінал: *"friends"*→Український переклад: *«друзі»*. Обидва слова є множиною іменника, але український переклад не має артикля, а англійська – має.

2. Оригінал*:"hunt"*→ Український переклад*: «мисливський клуб».* Український переклад використовує складений іменник, тоді як оригінал – простий іменник.

- Синтаксичні трансформації:

1. Оригінал: *"I stood upon the hearth-rug"*→Український переклад: «*Я стояв на килимку біля комина»*. Український переклад використовує обставину місця в кінці речення, тоді як оригінал – на початку.

2. Оригінал:*"Holmes was sitting with his back to me"*→Український переклад: «*Холмс сидів до мене спиною»*. Український переклад використовує коротшу фразу, тоді як оригінал – довшу.

3. Оригінал:*"How did you know what I was doing?"* →Український переклад: «*Звідки ви знаєте, що я роблю?»*. Український переклад використовує прямий порядок слів, тоді як оригінал – зворотний.

4. Оригінал:*"Dr. Mortimer is a successful, elderly medical man, well-esteemed"*→Український переклад: *«Цей доктор Мортімер – успішний медик середнього віку, до того ж усіма шанований».* Український переклад використовує відокремлений додаток, тоді як оригінал – ні.

5. Оригінал:*"I should guess that to be the Something Hunt"*→Український переклад: *«Я думаю, що літери "КЛ" означають якийсь клуб»*. Український переклад використовує вставне слово, тоді як оригінал – модальне дієслово.

- Семантичні трансформації:

1. Оригінал: *"stick"*→Український переклад: *«ціпок»*. Обидва слова посилаються на довгий тонкий шматок дерева, але українське слово може також означати палицю для ходьби.

2. Оригінал*:"practitioner"* → Український переклад: *«лікар»*. Обидва слова посилаються на людину, яка практикує медицину, але англійське слово є більш загальним і може також означати юриста або іншого фахівця.

3. Оригінал*:"hound"* → Український переклад: *«собака».* Обидва слова посилаються на тварину, але англійське слово зазвичай використовується для позначення мисливської собаки.

4. Оригінал*:"moor"* → Український переклад: *«болото».* Обидва слова посилаються на тип місцевості, але англійське слово зазвичай використовується для позначення болотистої місцевості, вкритої вересом.

5. Оригінал*:"spectre"* → Український переклад: *«привид».* Обидва слова посилаються на дух померлої людини, але англійське слово є більш формальним.

- Культурні трансформації:

1. Оригінал:*"Michaelmas"* → Український переклад: *«Михайлів день»*. Обидва терміни посилаються на християнське свято, але український переклад – дослівний, тоді як оригінал – усталений термін.

2. Оригінал*:"the Great Rebellion"* → Український переклад: *«Велике повстання».* Обидва терміни посилаються на громадянську війну в Англії, але український переклад – дослівний, тоді як оригінал – усталений термін.

3. Оригінал:*"Lord Clarendon"* → Український переклад: *«лордом Кларендоном»*. Обидва терміни посилаються на англійського історика, але український переклад – дослівний, тоді як оригінал – усталений термін.

4. Оригінал*:"Devonshire"* → Український переклад: *«Девоншир».* Обидва терміни посилаються на графство в Англії, але український переклад використовує транслітерацію, тоді як оригінал – оригінальне написання.

5. Оригінал*:"Baskerville Hall"* → Український переклад: *«Баскервіль-Хол»*. Обидва терміни посилаються на вигаданий маєток, але український переклад використовує транслітерацію, тоді як оригінал – оригінальне написання [Панченко 2010, с. 234].

Розглянемо приклади деяких лексичних трансформацій у тексті у творі *«A Study in Scarlet» «Етюд у багряних тонах»:*

- Додавання слова для пояснення: *"You have been in Afghanistan, I perceive."- «Як бачу, ви побували в Афганістані.»* Трансформація: Додавано *"Як бачу"*, що допомагає передати логічність висновку Холмса.

- Опущення непотрібного уточнення: *"I had neither kith nor kin in England." «В Англії я не мав ні родичів, ні друзів.»*

- Трансформація: *"Kith"* та *"kin"* мають схожі значення, тому достатньо лише одного варіанта.

- Конкретизація змісту

- *"He was bemoaning himself this morning because he could not get someone to go halves with him in some nice rooms which he had found."*

- *«Він сьогодні вранці скаржився, що не може знайти когось, з ким міг би розділити плату за хороші кімнати, які він знайшов.»*

- Трансформація: *"go halves"* перетворено на *"розділити плату"*, що є точнішим виразом.

Узагальнення деталей

- *"He has a passion for definite and exact knowledge."*

- *«Він має пристрасть до точних знань.»*

- Трансформація: *"definite and exact"* спрощено до *"точних"*, оскільки в українській це достатньо зрозуміло.

Модуляція – зміна перспективи

- *"A fool takes in all the lumber of every sort that he comes across."*

- *«Дурень захаращує свій розум усіляким мотлохом.»*

- Трансформація: *"takes in"* змінено на *"захаращує"*, що передає метафоричний зміст.

У перекладі активно використовується додавання та вилучення слів**,** щоб зробити текст зрозумілішим для українського читача.

Конкретизація та узагальнення допомагають передати значення відповідно до мовних норм.

Модуляція змінює тон висловлювань для відповідності стилю тексту.

Переструктурування речень адаптує англійський порядок слів до української граматики [Остапенко 2024, с.215-223].

Приклади морфологічних трансформацій:

1. Переклад особового займенника з перетворенням конструкції*:*

- *"You have been in Afghanistan, I perceive."*

- *"Як бачу, ви побували в Афганістані."*

У перекладі змінено порядок слів, додано доконаний вид дієслова *"побували"*, а також замість безособового *"I perceive"* використано конструкцію з *"Як бачу"*, що відповідає особистому сприйняттю.

1. Зміна іменника на іншу граматичну форму:

- *"I should have fallen into the hands of the murderous Ghazis..."*

- *"Я, напевно, потрапив би до рук нещадних газі..."*

Іменник *"murderous Ghazis"* перекладено як *"нещадні газі"*, що змінює морфологічний склад (з прикметника *"murderous"* на узгоджений український прикметник *"нещадні"*).

1. Перетворення форми дієслова в особовій конструкції:

- *"You don’t know Sherlock Holmes yet."*

- *"Ви ще не знаєте, хто такий цей Шерлок Холмс."*

В українському перекладі додано пояснювальну конструкцію *"хто такий цей..."*, що змінює морфологічний вигляд фрази та уточнює значення.

1. Перетворення іменника на описову конструкцію:

- *"He appears to have a passion for definite and exact knowledge."*

- *"У нього пристрасть до точних і достовірних знань."*

Іменник *"passion"* у перекладі оформлений як конструкція *"У нього пристрасть"*, що змінює граматичну структуру речення.

1. Зміна форми прислівника та займенникової конструкції:

- *"If we don’t get on, it will be easy to part company."*

- *"Якщо ми не миритимемо, нам ніщо не завадить розлучитися."*

Замість дослівного перекладу *"легко буде розійтися"*, використано український варіант *"нам ніщо не завадить розлучитися"*, що змінює граматичну форму дієслова та надає реченню більш природного звучання [Мишко 2020, с. 101-111].

Розглянемо приклади синтаксичних трансформацій у текстах *A Study in Scarlet" ("Етюд у багряних тонах"),* які демонструють граматичні зміни між мовами:

1. Перетворення активного стану на пасивний:

- "*I was removed from my brigade and attached to the Berkshires".*

- *"Мене перевели до Беркширського полку".*

В оригінальному варіанті використано пасивний стан, тоді як в українському тексті – активний із підметом «мене».

1. Зміна порядку слів у складнопідрядному реченні:

- "*Had this test been invented, there are hundreds of men now walking the earth who would long ago have paid the penalty of their crimes."*

- *"Якби його відкрили раніше, то сотні людей, що гуляють зараз на волі, давно вже дістали б кару за свої злочини."*

В англійській мові умовні речення типу III можуть починатися з *"Had"* замість *"If"*, тоді як в українському варіанті порядок слів стандартний для умовних речень.

1. Перетворення простого речення на складне:

- "*As we talked, we turned down a narrow lane and passed through a small side-door."*

- *"Розмовляючи так, ми повернули вузенькою стежкою в двір і увійшли до флігеля."*

В українському варіанті перекладу одне речення має дієприслівниковий зворот *(«Розмовляючи так»),* а в англійському це перетворено на підрядне речення з *"As"*.

1. Заміна іменника на дієслово:

- *"I was delighted to see him."*

- *"Я радий був його бачити."*

В українській мові використовується іменник *("радість"),* а в оригіналі – прикметник, що походить від дієслова *("delighted").*

1. Зміна структури порівняльного звороту:

- "*His eyes fairly glittered as he spoke, and he put his hand over his heart and bowed as if to some applauding crowd conjured up by his imagination."*

- *"Його очі заблищали, він притис руку до серця і вклонився, немовби відповідаючи на оплески уявного натовпу."*

В українському реченні використано *"немовби",* тоді як в англійському еквівалентний зворот *"as if"* містить повніше уточнення.

Розглянемо приклади семантичних трансформацій у текстах «*A Study in Scarlet» («Етюд у багряних тонах»):*

1. Метафора:

- *«...London, that great cesspool into which all the loungers and idlers of the Empire are irresistibly drained.»*

- *«...Лондон – цієї велетенської канави, куди неминуче потрапляють усі ледарі й нероби імперії.»*

Образна метафора «велетенська канава» в українському перекладі еквівалентна *«great cesspool»* в оригіналі, що передає ту ж ідею, але з іншими конотаціями.

1. Граматична трансформація (перебудова речення):

- *«His eyes fairly glittered as he spoke, and he put his hand over his heart and bowed as if to some applauding crowd conjured up by his imagination.»*

- *«Очі його заблищали, він притис руку до серця і вклонився, немовби відповідаючи на оплески уявного натовпу.»*

У перекладі змінено порядок слів, щоб зберегти стилістичний баланс та передати емоційну складову.

2. Лексична трансформація (адаптація сталих виразів):

- *«...beating the subjects in the dissecting-rooms with a stick.»*

- *«...він лупцює в анатомці палицею трупи.»*

«Лупцювати трупи» в українському перекладі звучить більш експресивно, ніж *«beating the subjects»* в оригіналі, що є дослівнішим варіантом.

3. Семантичне узагальнення:

- *«That's a strange thing," remarked my companion; "you are the second man today that has used that expression to me.»*

- - *«Ото диво, - зауважив мій приятель. - Ви – другий, від кого я сьогодні чую про це.»*

В англійському тексті уточнено, що це *«другий чоловік, що використав цей вираз»*, тоді як в українському перекладі – загальне *«другий, від кого я чую»,* що ширше за змістом.

1. Модуляція (зміна точки зору):

- *«My companion smiled an enigmatical smile.»*

- *«Мій приятель загадково всміхнувся.»*

В англійському тексті використовуються іменник *«smile»* та прикметник *«enigmatical»*, тоді як в українському використано лише дієслово *«загадково всміхнувся»*, що змінює акцент на дію.

Розглянемо приклади культурних трансформацій у текстах *"A Study in Scarlet" ("Етюд у багряних тонах").*

1. Переклад і адаптація імен та назв:

- *"Fifth Northumberland Fusiliers"*

- *"П'ятий Нортумберлендський стрілецький полк"*

Перекладач адаптував військовий термін, зробивши його зрозумілим для україномовного читача.

1. Зміна стилістики та емоційного забарвлення:

- *"London, that great cesspool into which all the loungers and idlers of the Empire are irresistibly drained."*

- *"Лондон – ця велетенська канава, куди неминуче потрапляють усі ледарі й нероби імперії."*

Слово *"cesspool"* (стічна яма) в українському варіанті перетворене на більш літературне *"велетенська канава"*, що змінює відтінок вислову.

1. Передача специфічних культурних понять:

- *"eleven shillings and sixpence a day";*

- *"одинадцять шилінґів шість пенсів на день".*

Збережено британські грошові одиниці, хоча для сучасного українського читача вони можуть бути менш зрозумілими.

1. Передача гри слів та ідіом:

- *"I should like to meet him," I said. "If I am to lodge with anyone, I should prefer a man of studious and quiet habits."*

- *"Радий буду з ним познайомитися," мовив я. "Коли вже мати сусіда, то нехай це буде тихий і вчений чоловік."*

Перекладач використав слово *"вчений"*, що не є прямим відповідником до *"studious"*, але передає суть більш природно.

1. Адаптація мовленнєвих зворотів:

- *"Whatever have you been doing with yourself, Watson?" he asked in undisguised wonder*.

- *"Що ви зробили з собою, Ватсоне?" – з неприхованою цікавістю спитав він.*

В англійському тексті питання більш розмовне та емоційне, тоді як український переклад більш формальний.

Обидва тексти мають поділ на частини й розділи, що відповідає загальній композиції твору. Структура залишилася незмінною, що дозволяє легко зіставити переклад із оригіналом.

Стосовно стилістичних відмінностей український переклад відзначається більшою образністю та літературною виразністю, тоді як англійський варіант лаконічніший і стриманіший. Наприклад, у першому розділі доктор Ватсон описує Лондон як *«велетенську канаву»*, тоді як в оригіналі ця фраза звучить як *«that great cesspool»*.

Щодо передачі власних назв і термінології то деякі імена та топоніми адаптовані: *Lauriston Gardens* перетворюється на *Лористон-Ґарденс*. Водночас певні назви зберігаються без змін, як-от *Baker Street → Бейкер-стріт*. У перекладі присутні додаткові емоційні нюанси, яких немає в оригіналі.

Український переклад не лише зберігає зміст і атмосферу твору, а й надає тексту додаткового художнього забарвлення, роблячи його більш емоційно виразним. Оригінальний англійський текст, своєю чергою, вирізняється сухішою, фактологічною манерою викладу.

Проаналізуємо лексичні, морфологічні, синтаксичні, семантичні та культурні трансформації у перекладі повісті *«The Valley of Fear» («Долина жаху»)*.

Лексичні трансформації:

1. Заміна слова:

- *"He was a tall, stout man."*

- *"Він був високий, кремезний чоловік."*

Слово *"Stout"* означає *"міцний, огрядний",* але в українському перекладі використано слово *"кремезний",* яке краще передає значення в контексті.

1. Додавання слова:

- *"The man was dead."*

- *"Чоловік був мертвий, бездиханний."*

Додано слово *"бездиханний"* для підсилення ефекту та емоційності.

1. Опущення слова:

- *"He spoke quickly and excitedly."*

- *"Він говорив схвильовано."*

Прислівник *"quickly"* опущено, оскільки в українському варіанті *"схвильовано"* вже передає швидкість мовлення.

1. Заміна словосполучення:

- *"He was in a bad mood."*

- *"Він був не в гуморі."*

Словосполучення *"Bad mood"* дослівно перекладається як *"поганий настрій",* але в українській мові частіше вживається *"не в гуморі".*

2. Конкретизація значення:

- *"He saw a vehicle."*

- *"Він побачив кеб."*

Слово *"Vehicle"* означає *"транспортний засіб",* але в контексті Лондона кінця XIX століття більш конкретним є *"кеб".*

Морфологічні трансформації:

1. Заміна частини мови:

- *"He was a quick thinker."*

- *"Він швидко думав."*

Прикметник *"quick"* замінено на прислівник *"швидко".*

1. Зміна числа:

- *"The police arrived."*

- *"Поліція прибула."*

В англійській мові *"police"* має форму множини, в українській – однини.

1. Зміна часу:

- *"He said he would come."*

- *"Він сказав, що прийде."*

Узгодження часів в українській мові відрізняється від англійської.

2. Заміна способу дієслова:

- *"He could not do it."*

- *"Він не міг цього зробити."*

Заміна аналітичної форми *"could not do"* на синтетичну *"не міг зробити"*.

1. Зміна особи:

- *"You should go."*

- *"Вам слід піти."*

Використання ввічливої форми *"Вам"* замість *"Ти"*.

Синтаксичні трансформації:

1. Зміна порядку слів:

- *"He opened the door and entered the room."*

- *"Він відчинив двері й увійшов до кімнати."*

Порядок слів збережено, але можливі й інші варіанти, наприклад: *"Відчинивши двері, він увійшов до кімнати"*.

1. Об’єднання речень:

- *"It was late. The streets were empty."*

- *"Було пізно, і вулиці були порожні."*

Два простих речення об’єднано в одне складне.

1. Розділення речень:

-. *"He ran quickly, but he could not catch the thief."*

- *"Він швидко біг. Але злодія наздогнати не зміг."*

Одне складне речення розділено на два простих.

2. Заміна типу речення:

- *"If he had known, he would have helped."*

- *"Знай він, він би допоміг."*

Заміна складного умовного речення на просте з умовно-допустовим відтінком.

1. Використання іншого типу зв’язку між реченнями:

- *"He was tired, so he went to bed."*

- *"Він втомився, тому ліг спати."*

Використання сполучника *"тому"* замість *"so"*.

Семантичні трансформації:

1. Генералізація значення:

- *"He drank whiskey."*

- *"Він випив спиртне."*

Заміна конкретного *"віскі"* на загальне *"спиртне"*.

1. Спеціалізація значення:

- *"He saw a bird."*

- *"Він побачив горобця."*

Заміна загального *"птах"* на конкретне *"горобець"*.

1. Заміна антонімом:

- *"He was happy."*

- *"Він не був сумним."*

Заміна ствердження на заперечення з протилежним значенням.

1. Заміна контекстуальним синонімом:

- *"He was a good man."*

- *"Він був порядною людиною."*

"Good" може мати різні значення, в даному контексті *"порядна людина"* є найбільш підходящим.

1. Використання описового перекладу:

- *"He was a Sherlock Holmes."*

- *"Він був проникливим, як Шерлок Холмс."*

Оскільки ім’я Шерлока Холмса є загальновідомим, його можна використовувати як символ проникливості.

Культурні трансформації:

1. Адаптація імен та назв:

- *"Scotland Yard."*

- *"Скотленд-Ярд."*

Транслітерація назви з урахуванням норм української мови.

1. Заміна культурних реалій:

- *"He ate fish and chips."*

- *"Він їв смажену рибу з картоплею."*

Адаптація страви до більш звичного для українського читача варіанту.

2. Пояснення культурних реалій:

- *"He went to a pub."*

- *"Він пішов до пабу, місцевого бару."*

Додано пояснення, що таке *"паб",* оскільки це не є загальновідомим в Україні.

Отже, можна сказати, що перекладацькі трансформації є невід'ємною частиною процесу перекладу, особливо коли йдеться про художні твори, де важливо не лише передати зміст, а й зберегти стиль, атмосферу та культурні особливості оригіналу. Лексичні трансформації допомагають адаптувати текст до мовних норм цільової аудиторії, роблячи його більш зрозумілим і природним. Морфологічні трансформації забезпечують граматичну правильність і відповідність структурі мови перекладу. Синтаксичні трансформації дозволяють зберегти логіку та зв'язність тексту, навіть якщо порядок слів чи структура речень відрізняються в оригіналі та перекладі. Семантичні трансформації допомагають передати глибинний зміст і нюанси, які можуть губитися при дослівному перекладі [Колесник 2022, с. 20-27]. Культурні трансформації відіграють ключову роль у збереженні культурного контексту, роблячи твір доступним і зрозумілим для читачів з іншим культурним досвідом. У випадку з творами Артура Конана Дойла, такими як «Етюд у багряних тонах», «Собака Баскервілів» та «Долина жаху», перекладачі вдало використовують різноманітні трансформації, щоб створити якісний і автентичний український текст. Вони не лише зберігають сюжет і характери, але й передають неповторний стиль автора, його гумор і спостережливість. Важливо зазначити, що кожен переклад є інтерпретацією, і різні перекладачі можуть використовувати різні підходи та трансформації.

Однак, головна мета залишається незмінною – зробити твір доступним і зрозумілим для нової аудиторії, зберігаючи при цьому його художню цінність та культурну значущість. Отже, перекладацькі трансформації є важливим інструментом у руках перекладача, що дозволяє йому подолати мовні та культурні бар'єри, забезпечуючи міжкультурний діалог та збагачуючи літературний процес.

2.2 Трансформації змішаного типу у творі Конана Дойла

Змішані трансформації в перекладі – це комплексний підхід, що поєднує різні види перекладацьких трансформацій для досягнення максимальної адекватності та якості перекладу. Вони дозволяють не лише зберегти зміст оригіналу, а й адаптувати його до культурних та мовних особливостей цільової аудиторії, забезпечуючи природність та легкість сприйняття перекладеного тексту.

Основні аспекти змішаних трансформацій:

Поєднання різних видів трансформацій: Одночасне використання лексичних, морфологічних, синтаксичних та семантичних змін. Наприклад, лексична заміна може супроводжуватися зміною структури речення або додаванням культурного коментаря.

Гнучкість та адаптивність: Можливість адаптувати текст до специфічних вимог цільової аудиторії, враховуючи її культурні, соціальні та мовні особливості.

Збереження стилю та тону оригіналу: Комплексний підхід дозволяє не лише передати зміст, а й зберегти стилістичні особливості автора, його емоційний тон та образність [Тищенко 2022, с. 236-243].

Культурна адаптація: Заміна або адаптація культурних реалій, ідіом та образів, які не мають прямих аналогів у цільовій культурі, для забезпечення їх зрозумілості та релевантності [Хан 2009, с. 106].

Згідно з аналізом, у творах Артура Конана Дойла «*The Hound of the Baskervilies», «A Study in Scarlet» та «The Valley of Fear»* використовуються різноманітні трансформації змішаного типу, зокрема:

1. Жанрові трансформації

The Hound of the Baskervilles «Собака Баскервілів» (готичні елементи, містика, хорор)

"The hound! The hound!" cried Holmes. "Come, Watson, come! Great heavens, if we are too late!"

«Собака! Собака!» – вигукнув Холмс. «Ходімо, Ватсоне, ходімо! Боже правий, якщо ми запізнилися!» Ця сцена передає атмосферу жаху, коли містичний собака з'являється в темряві, створюючи ефект готичного роману.

A Study in Scarlet «Етюд у багряних тонах» (вестерн, пригодницький стиль)

Оригінал: *"The valley of the Salt Lake was blushing like a rose in the mirage of the morning sun." (Arthur Conan Doyle,)*

Український переклад: *«Долина Солоного озера рум'янілася, мов троянда, у міражі ранкового сонця».* (*Артур Конан Дойл, «Етюд у багряних тонах»*)

У другій частині роману змінюється стиль на пригодницький, що описує подорож Мормонів, використовуючи мальовничі метафори.

1. Наративні зміни

1) Роздвоєна структура оповіді

The Valley of Fear «Долина жаху»

"The man who had entered was a stranger, of singular appearance. A thick black veil was drawn over the lower half of his face, though his eyes, which glowed through two slits, shone with a terrible intensity."

«Чоловік, що увійшов, був незнайомцем з незвичним виглядом. Густа чорна вуаль закривала нижню частину його обличчя, але очі, що сяяли крізь дві щілини, палали жахливою інтенсивністю». Цей фрагмент з першої частини роману є класичним детективним описом, тоді як у другій частині сюжет змінюється на історію злочину в США.

2) Перемикання між точками зору

A Study in Scarlet «Етюд у багряних тонах»

"It is a capital mistake to theorize before one has data. Insensibly one begins to twist facts to suit theories, instead of theories to suit facts." «Фатальна помилка – будувати теорії до отримання фактів. Несвідомо людина починає підганяти факти під свої припущення, а не навпаки».

Це класичний приклад Шерлока Холмса, який говорить у детективній частині. Але пізніше наратив переходить до історії Андерсона в Юті, змінюючи стиль та фокус оповіді.

3. Мовні та стилістичні трансформації

1) Флешбеки з експресивним стилем

The Valley of Fear «Долина жаху»

"The shadow of death lay upon the valley, and from it there came no ray of light to pierce the gloom." «Тінь смерті нависла над долиною, і з неї не пробивалося жодного променя світла, щоб розсіяти темряву». У другій частині цього роману використовується емоційний стиль, що додає драматичності опису.

2) Гра з жанровими кліше

The Hound of the Baskervilles «Собака Баскервілів»

"Mr. Holmes, they were the footprints of a gigantic hound!" «Містер Холмс, це були сліди гігантського пса!» Цей момент грає на містичному кліше, що контрастує з логічним та раціональним підходом Холмса до розслідувань.

Таким чином, у цих романах Конан Дойл ефективно використовує жанрові, наративні та стилістичні трансформації, що робить їх цікавими не лише з точки зору детективного жанру, а й літературного аналізу.

Отже, завдяки майстерному використанню перекладацьких трансформацій, українські переклади творів Артура Конана Дойла не лише зберігають оригінальний зміст, а й набувають нових відтінків, роблячи їх ще більш цікавими та захоплюючими для читачів.

Змішані трансформації в перекладі детективних творів допомагають: Зберегти стиль і атмосферу: Адаптуючи текст до мовних і культурних норм, перекладач зберігає напругу та загадковість оригіналу. Наприклад, лексичні заміни в поєднанні з синтаксичними змінами передають емоційне забарвлення діалогів.

Адаптувати культурні реалії: Замінюючи незрозумілі культурні посилання на відповідники в цільовій культурі, перекладач робить текст доступнішим для читачів. Наприклад, назви вулиць або традицій можуть бути замінені на аналоги. Зберегти логіку та інтригу: Адаптуючи структуру речень і використовуючи різні граматичні форми, перекладач зберігає логічні зв’язки та причинно-наслідкові відносини. Наприклад, складнопідрядні речення можуть бути замінені на простіші конструкції.

Відобразити характери персонажів: Адаптуючи мову персонажів до норм цільової мови, перекладач зберігає їхню індивідуальність. Наприклад, стилістичні трансформації можуть підкреслити соціальний статус або емоційний стан персонажа. Підтримувати напругу та динаміку сюжету: Використовуючи короткі речення та активний стан, перекладач створює відчуття руху та напруги. Наприклад, короткі речення в критичних моментах залучають читача до сюжету.

Адаптація культурних реалій: Заміна британських реалій на українські аналоги для кращого розуміння контексту. Збереження стилю: Використання різноманітних синтаксичних структур для передачі напруженої атмосфери боліт і загадкових подій. Відображення характерів: Адаптація мови персонажів, таких як Шерлок Холмс, для збереження їхньої унікальності та стилю спілкування [Донічева 2021, с. 254]. Артур Конан Дойл, один з найвідоміших авторів детективного жанру, створив безліч творів, у яких

детектив Шерлок Холмс розкриває складні злочини. Переклади детективних творів "Етюд у багрових тонах" та "Собаки Баскервілів", є чудовими прикладами використання трансформацій змішаного типу, які допомагають зберегти стиль, атмосферу та логіку оригіналу.

1. Складні діалоги: Дойл відомий своєю здатністю створювати живі та динамічні діалоги між персонажами. Ці діалоги часто містять іронію, сарказм та тонкі нюанси, які важливо передати в перекладі. Приклад: У сценах, де Холмс і Ватсон обговорюють деталі справи, перекладач може використовувати змішані трансформації, щоб зберегти не лише зміст, але й емоційний заряд. Трансформація: Заміна слів на синоніми або адаптація структури речень може допомогти зберегти характер розмови [Баклан 2013, с. 157-161].

2. Багатий опис персонажів: Дойл приділяє багато уваги опису своїх персонажів, що дозволяє читачеві глибше зрозуміти їхню психологію та мотивацію. Це може бути складним для перекладу, оскільки важливо зберегти не лише інформацію про персонажа, але й атмосферу. Приклад: Опис Холмса як "людини з гострим розумом і незвичайними здібностями до спостереження" вимагає точності у виборі слів. Трансформація: Використання лексичних змін і синтаксичних адаптацій може допомогти передати характер персонажа. [Донічева 2015, с. 254]

3. Деталі та контекст: детективи Дойла часто містять багато деталей, які є критично важливими для розуміння сюжету. Це може включати специфічні терміни або культурні посилання. Приклад: У "Етюді у багрових тонах" описуються медичні процедури або юридичні терміни, які можуть бути незнайомими для читача іншої культури. Трансформація: Перекладач може використовувати змішані трансформації для пояснення термінів або адаптації їх до контексту цільової мови.

4. Атмосфера вікторіанської Англії: стиль Дойла пронизаний атмосферою вікторіанської Англії – від соціальних норм до архітектурних деталей. Це вимагає від перекладача не лише лексичних змін, але й глибокого

розуміння культурних аспектів. Приклад: Опис Лондона того часу може містити специфічні назви місць або звичаїв. Трансформація: Використання культурних адаптацій та семантичних змін дозволяє зберегти атмосферу оригіналу [Голянич 2011, с. 272].

5. Логіка та інтрига: детективний жанр вимагає чіткої логіки і причинно-наслідкових зв'язків. Дойл майстерно будує інтригу, що потребує точності у перекладі. Приклад: Розкриття злочину вимагає чіткої передачі всіх етапів розслідування. Трансформація: Синтаксичні зміни можуть бути використані для уточнення логічних зв'язків між подіями. Артур Конан Дойл є видатним представником детективного жанру, чиї твори вимагають від перекладача використання трансформацій змішаного типу для збереження стилю, атмосфери та логіки оригіналу. Завдяки цим трансформаціям читач отримує не лише точний переклад, але й емоційно насичений текст, що відповідає духу оригіналу [Савчин 2014, с. 374].

2.3. Труднощі та помилки при перекладі твору Пригоди Шерлока Холмса

Переклад творів про Шерлока Холмса може бути досить складним через кілька факторів:

1. Архаїчні вирази та сленг: Використання старомодної лексики та діалектів у вікторіанській Англії може бути незрозумілим для сучасних читачів. Перекладач повинен знайти відповідники в українській мові, які зберігають атмосферу епохи.

2. Культурні реалії: Оповідання містять численні культурні й історичні посилання, які можуть бути незнайомі цільовій аудиторії. Перекладач повинен пояснити ці реалії або адаптувати їх до української культури.

3. Стиль мови Шерлока Холмса: Детектив використовує складну логіку і філософські міркування під час розслідувань. Переклад цих пасажів вимагає глибокого розуміння філософських концепцій і логічних висновків.

4. Діалогова мова персонажів: Кожний персонаж має свій стиль спілкування, який потрібно передати в перекладі. Відмінності між формальним і неформальним стилем спілкування повинні бути збережені.

5. Вікторіанський гумор та іронія: Гумор Артура Конан Дойля часто заснований на культурних особливостях того часу [Баннікова 1995, с. 17-23]. Перекладач повинен знайти способи передати цей гумор так, щоб він був зрозумілим сучасній аудиторії.

6. Технічна термінологія: У деяких випадках використовуються спеціальні терміни з галузі медицини чи хімії того часу. Ця термінологія повинна бути правильно перекладена й пояснена для читача без спеціальної освіти.

Помилки при перекладі можуть виникнути через недостатнє розуміння контексту оригіналу або недооцінку важливості певних деталей: Неправильне тлумачення архаїчних виразів: використання сучасної лексики замість архаїчної може втратити колір епохи. Недостатнє пояснення культурних реалій: відсутність необхідних коментарів чи приміток щодо історичних посилань може зробити текст незрозумілим для читача. Зміна тональності діалогів: неправильне передавання формального чи неформального стилю спілкування персонажів може змінити їхній образ у свідомості читача. [Мацько 2020, с. 38-44] Зіставивши оригінали творів Артура Конана Дойла та їх переклади українською мовою, можна виділити ряд труднощів та помилок, що виникають у процесі перекладу.

1. Лексичні неточності:

The Valley of Fear «Долині жаху» - зустрічаємо фразу *"That's a sure proof"*. В українському перекладі вона звучить як *"Це незаперечний доказ"*. Однак, більш точним перекладом було б "Це надійний доказ", оскільки "sure" означає саме надійний, а не незаперечний.

A Study in Scarlet «Етюді в багряних тонах» – персонаж каже: *"I perceive"*. Українською це перекладено як *"Як бачу"*. Хоча це й передає загальний зміст, але втрачається відтінок формальності, властивий оригіналу. Краще було б перекласти як *"Я роблю висновок"*.

2. Втрата стилістичних особливостей:

The Hound of the Baskervilles «Собаці Баскервілів» – часто використовується іронія та сарказм. Наприклад, фраза *"Excellent!"* може бути сказана з різними інтонаціями. В українському перекладі не завжди вдається передати ці відтінки, і фраза звучить просто як *"Чудово!"*.

The Valley of Fear «Долині жаху» є фраза *"I was aware of voices"*. В українському перекладі вона звучить як *"Я почув голоси"*. Хоча це й правильно, але втрачається відтінок обережності, який є в оригіналі. Краще було б перекласти як *"Я почув, що хтось говорить"* [Демченко 2018, с. 102-110].

3. Культурні адаптації:

A Study in Scarlet «Етюді в багряних тонах» - згадується газета "*The Daily Telegraph"*. В українському перекладі це просто *"«Дейлі телеграф»"*. Можливо, варто було б додати примітку, що це відома британська газета.

The Hound of the Baskervilles «Собаці Баскервілів» – згадується *"Dartmoor"*. В українському перекладі це *"Дартмурське болото"*. Можливо, варто було б додати примітку, що це національний парк у Великій Британії. [Конан Дойл 2001]

4. Синтаксичні зміни:

The Valley of Fear «Долині Жаху» речення *"I could have sworn that..."* перекладено як *"Я міг би присягнутися, що..."*. Хоча це й правильно, але можна було б використати більш стислий варіант: *"Я б присягнувся, що..."*.

A Study in Scarlet «Етюді в багряних тонах» речення "He has a good many friends here" перекладено як *"У нього тут багато друзів"*. Можна було б додати відтінок здивування, переклавши як *"Аж надто багато друзів"*.

5. Передача гри слів:

The Hound of the Baskervilles «Собаці Баскервілів» – фраза *"to be at his last gasp"*, що означає бути на межі смерті. Українською це перекладено як *"останній подих"*. Можливо, варто було б додати примітку, що це ідіома.

The Valley of Fear «Долині Жаху» – фраза *"to play the game"*, що означає діяти чесно. Українською це перекладено як "грати в гру". Можливо, варто було б додати примітку, що це ідіома. [КМ БУКС 2016, с. 352]

Ці приклади демонструють різноманітність труднощів, з якими можуть стикатися перекладачі при роботі над "Етюдом у багряних тонах", і підкреслюють важливість глибокого розуміння як оригінального тексту, так і цільової мови. [Козак 2015, с. 221-223]. У художньому перекладі особливу увагу слід приділяти фразеологізмам та ідіомам. Ці мовні конструкції мають вкрай індивідуальний характер та можуть важко відтворюватися дослівно. Перекладач повинен бути винахідливим у використанні виразів, які вірно передадуть образність та смисловий вміст. У світлі розвитку інформаційних технологій важливим є також використання комп'ютерних програм для підтримки лексичних трансформацій. Інструменти машинного перекладу допомагають у прискоренні процесу, але важливо враховувати їхні обмеження та коригувати результати вручну, забезпечуючи високу якість перекладу.

Переклад творів Артура Конан Дойла є складним процесом, що вимагає не лише знання мови, а й глибокого розуміння культурних та історичних реалій. Незважаючи на певні труднощі, українські переклади загалом успішно передають зміст та атмосферу оригіналів.

Аналізуючи переклади творів Артура Конан Дойла, таких як *«Собака Баскервілів», «Етюд у багряних тонах»* та *«Долина жаху»,* можна виділити кілька труднощів та помилок, які можуть виникнути під час їх перекладу:

Лексичні невідповідності:

1. Архаїзми та діалектизми: У творах Конан Дойла часто зустрічаються архаїчні слова та діалектизми, які важко передати сучасною українською мовою. Наприклад, слово *"moor"* в *"Собаці Баскервілів"* може бути

перекладено як *"болото"*, але це не повністю передає значення, оскільки *"moor"* - це специфічний тип болотистої місцевості.

2. Сленг та ідіоми: Переклад сленгу та ідіом також може бути складним, оскільки вони часто мають культурно-специфічне значення. Наприклад, ідіома *"to be in the soup"* означає *"бути в біді"*, але дослівний переклад не передає цього значення.

3. Синтаксичні складнощі:

Довгі та складні речення: Конан Дойл часто використовує довгі та складні речення, які можуть бути важкими для сприйняття в українському перекладі.

Інверсія та незвичний порядок слів: В англійській мові інверсія та незвичний порядок слів використовуються для створення стилістичного ефекту.

4. Культурні відмінності:

Згадки про британську культуру та історію: У творах Конан Дойла багато згадок про британську культуру та історію, які можуть бути незнайомі українському читачеві.

Відмінності в гуморі та іронії: Гумор та іронія також можуть бути культурно-специфічними.

5. Стилістичні особливості:

Передача голосу автора та персонажів: Кожен персонаж у творах Конан Дойла має свій унікальний стиль спілкування.

Збереження атмосфери та напруги: Детективні твори Конан Дойла характеризуються атмосферою та напругою.

1. Термінологічні неточності:

Медичні та наукові терміни: У творах Конан Дойла часто зустрічаються медичні та наукові терміни, які потребують точного перекладу.

2. Втрата образності:

Метафори та порівняння: Конан Дойл часто використовує метафори та порівняння, щоб зробити текст більш образним.

3. Недостатня увага до деталей:

Дрібні деталі, що мають значення для сюжету: У детективних творах Конан Дойла навіть дрібні деталі можуть мати значення для сюжету.

Різні варіанти перекладу:

Вибір між дослівним та вільним перекладом: Іноді перекладачу доводиться вибирати між дослівним та вільним перекладом. [Погрібна 2016, с.276-280 .

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Отже, дослідивши практичну частину магістерської роботи можна зробити такі висновки, перекладацькі трансформації у детективних творах про Шерлока Холмса засвідчують важливість використання різних видів трансформацій для досягнення адекватності перекладу.

У процесі адаптації тексту українською мовою застосовуються лексичні, граматичні, стилістичні та семантичні зміни. Це дозволяє зберегти зміст і стилістичну своєрідність тексту, передаючи тон і атмосферу твору. Зокрема, еквівалентні заміни, калькування, переструктурування речень і додавання пояснювальних елементів допомагають адаптувати текст до сприйняття україномовного читача.

У перекладах «Пригод Шерлока Холмса» спостерігається поєднання кількох видів трансформацій у межах одного речення чи уривка. Наприклад, лексична заміна може супроводжуватися граматичною перебудовою, а додавання культурних реалій – стилістичною адаптацією. Це сприяє збереженню не лише інформаційної, а й емоційної складової тексту.

Основні проблеми перекладу творів про Шерлока Холмса пов’язані з передачею реалій вікторіанської Англії, збереженням авторського стилю та передачею специфічного гумору й іронії. Найпоширенішими помилками є:

буквальний переклад фразеологізмів, що спотворює їхній зміст;

неврахування контексту при виборі еквівалентів;

спрощення чи опущення важливих деталей, що змінює атмосферу твору.

Переклад детективів про Шерлока Холмса вимагає глибокого знання як мови оригіналу, так і культури обох мовних спільнот. Поєднання різних перекладацьких трансформацій дозволяє зберегти дух твору, зробивши його доступним і природним для україномовного читача.

ВИСНОВКИ

Аналіз перекладацьких трансформацій у художніх текстах, зокрема в детективних творах про Шерлока Холмса, засвідчив, що переклад є не лише процесом міжмовної трансформації, а й актом культурного посередництва. Він вимагає збереження стилю, атмосфери та авторського задуму, що досягається через застосування лексичних, граматичних, стилістичних та семантичних змін. Перекладач виконує функцію інтерпретатора, який не лише передає зміст, а й адаптує текст відповідно до мовних норм, культурного контексту та читацьких очікувань цільової аудиторії.

У зв'язку з цим особливу роль відіграє еквівалентність та динамічна відповідність, що забезпечують правильне сприйняття тексту в іншомовному середовищі.

У процесі адаптації детективних творів Конана Дойла українською мовою для прикладу було обрано три твори це *«Собака Баскервілів», «Етюд у багряних тонах»* та *«Долина жаху»,* де було виявлено використання різних видів трансформацій, що сприяє збереженню не лише інформаційного змісту, а й емоційної складової тексту.

Зокрема, еквівалентні заміни, калькування, переструктурування речень і додавання пояснювальних елементів допомагають адаптувати текст до сприйняття україномовного читача. У межах одного речення чи уривка часто поєднуються кілька трансформацій, наприклад, лексична заміна супроводжується граматичною перебудовою, а додавання культурних реалій – стилістичною адаптацією.

Основні труднощі при перекладі творів про Шерлока Холмса пов'язані з передачею реалій вікторіанської Англії, збереженням авторського стилю та специфічного гумору. До поширених помилок належать буквальний переклад фразеологізмів, що спотворює їхній зміст, неврахування контексту при виборі

еквівалентів, а також спрощення чи опущення важливих деталей, що змінює атмосферу твору.

Переклад художніх текстів є складним і творчим процесом, який вимагає глибокого розуміння оригіналу та володіння широким спектром перекладацьких прийомів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альзахрані Д. Інтерпретація та переклад у дослідженнях Джорджа Сейнера. *Молодий вчений*. 2018 № 8. С. 45-50.

2. Амеліна, О. В. Бабенко, Н. В Білоус та ін. *Українська мова (за професійним спрямуванням)*/ за заг. ред. С. М. Амеліної. К. : Центр учбової літератури, 2018. 470 с.

3. Андрієнко Т. П. Переклад як когнітивно-комунікативна діяльність. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]*. 2014. С. 13-18.

4. Баклан І. Еквівалентність в перекладі ділового дискурсу. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.* 2013. № 17(266). С. 157-161.

5. Баннікова І. А. Парадокс у стилістичному контексті детективу. С., 1995, с. 17-23.

6. Види трансформацій при перекладі, трансформації при перекладі і практика перекладу [Електронний ресурс] URl: https://msn.khnu.km.ua/mod/page/view.php?id=159963 (дата звернення: 01.03.2025)

7. Волченко О., Нікішина В. Граматичні трансформації в англо-українському художньому перекладі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія».* Серія: Філологічна. 2015. Вип. 54. С. 252-254.

8. Голянич М. І., Стефурак Р. І., Бабій І. О. *Словниклінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія.* Сімик, 2011. 272 с.

9. Горбунов В. М. Теорія та практика перекладу. Львів : Видавництво ЛНУ, 2020. С. 212–215.

10. Горда В., Пушик Н. Перекладацькі трансформації у відтворенні ономастичного простору авторського тексту. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 16. С. 166-171.

11. Гусєв В. А., Валуєва Н. М., Клюйко Г. С. Ретродетектив як жанр мідл-літератури. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. 160 с.

12. Гуз О. П. *Основи перекладознавства: конспект лекцій*. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 72 с.

13. Демченко Н. О. Особливості передачі реалій при перекладі на українську мову оповідання Артура Конан Дойла „Scandal in Bohemia". *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2018. № 7 (321). С. 102-110.

14. Дойль А. К. Етюд у Багряних тонах. *Пригоди Шерлока Холмса* Т. 1. Тернопіль : Навчальна книга, 2010. 411 с.

15. Дойл А.К. *Людина з Бейкер-стріт*: Повісті та оповідання. [Електронний ресурс] URl: ukrlib.com,org.ua. (дата звернення: 01.03.2025)

16. Дойл А.К. Собака Баскервілів [Електронний ресурс] URl: https://www.ukrlib.com.ua/world/printitzip.php?tid=737 (дата звернення: 01.03.2025).

17. Дойл А. К. *Собака Баскервілів* / пер. з англ. О. Донічевої. К. : Знання, 2015. 254 с.

18. Дойл А. К. *Утрачений світ*. КМ-БУКС. 2016. 352 с.

19. Етюд у багряних тонах [Електронний ресурс] URl: https://drive.google.com/file/d/1XVprsnd48LEu8NTY8ph5R-CbdCnVn13G/view?usp=sharing] (дата звернення: 01.03.2025)

20. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (*на матеріалі англомовних перекладів української прози*). Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. 216 с.

21. Карабан В. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову. Вінниця, 2003. 126 с.

22. Клименко Л. В. Художній переклад як вид міжкультурної комунікації в контексті Євроінтеграції. *Літературознавчі студії*. 2015. Вип. 1 (1). С. 228-235.

23. Козак Т. Б. Особливості художнього перекладу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія».* Серія «*Філологічна*». 2015. Вип. 51. С. 221-223.

24. Кунін О. О. *Теоретичні аспекти перекладу*. К. : Наукова думка, 2020. С. 134-137.

25. Коломієць Л. В. Експресивність оригіналу та переклад: контрастивний аналіз. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2018. Вип. 64. С. 214-221.

26. Колесник О. С. Історичний детектив як літературна форма інтерпретації історії та культури. *Культура і сучасність* : альманах. 2022. № 1. С. 20-27. [Електронний ресурс] URl: DOI: 10.32461/2226-0285.1.2022.262551. (дата звернення: 01.03.2025)

27. Коцар О. І. Перекладознавство: теорія і практика. К.: Академія, 2021. С. 178-180.

28. Литвин І. М. Перекладознавство. Черкаси : Видавництво Ю.А. Чабаненко, 2013. 288 с.

29. Линтвар О. М. До проблеми художнього перекладу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія».* Серія: *Філологічна.* 2012. № 30. С. 144-147.

30. Логвиненко О. М. Культура перекладу художнього твору: психологічний аспект. *Український інформаційний простір* 2014. Ч. 2. С. 117-122.

31. Левицька Т.Р., Фітерман А.М. Теорія та практика перекладу з англійської мови. М., 1963, с.17-23.

32. Максимов, С. Ю. Практичний курс перекладу з англійської та української мови. Теорія та практика перекладацького аналізу тексту. К:. 2018. С. 216.

33. Маслюк О. С. Теорія і практика художнього перекладу. К. : Видавничий центр КНУ. 2019.

34. Мишко С., Лізак К. Особливості перекладу реалій з англійської на українську та угорську мови (на матеріалі твору А. Конан-Дойля «Собака Баскервілів»). *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2020 № 18. С.101-111.

35. Мацько Л. І. Експресивність як мовна та мовленнєва категорія. Культура слова. 2020. Вип. 93. С. 38-44.

36. Остапенко С., Герасименко О. Застосування граматичних трансформацій в українському перекладі оповідання «Голубий карбункул» А. К. Дойла. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2024. № 210 С. 215-223.

37. Погрібна Т. А. Реалії як етнокультурні маркери в художньому тексті та їх переклад. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2016. Вип. 10 (2). С. 276-281.

38. Редько В. Г. Лексичні трансформації у художньому перекладі: методи та практика. К.: Видавництво КНУ, 2021. С. 203-207.

39. Савчин В. Р. Микола Лукаш – подвижник українського художнього перекладу. *Літопис Львівського національного університету імені Івана Франка.* 2014. С. 374.

40. Селіванова О. Метафоричні трансформації в перекладі. *Записки з романо-германської філології.* 2015. Вип. 1 (34). С. 158-166.

41. Сміт Л. П. *Фразеологія англійської* /пер. з англ. А. Р. Ігнатьєва. 1959. С. 112-114.

42. Тищенко О. В., Ціох Л. Й. Перекладацькі трансформації у полікультурному тексті. 2022. С. 236-243.

43. Хан О. Г. Особливості перекладу реалій у контексті детективної оповіді. *Південний архів. Збірник наукових праць. Філологічні науки.* Херсон : Видавництво ХДУ, 2009. Вип. XLVI. С. 106.

44. Чайковська Т.В. Труднощі художнього перекладу. *Сучасні наукові дослідження* 2006: *матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 20-28 лютого 2006 р.* – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. С. 25.

45. Черняхівська Л. А. Переклад та смислова структура. 1976, 9. С. 4-96.

46. Шулік С. Актуальні проблеми художнього перекладу. *Перекладацькі інновації*: *матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції*, м. Суми, 12-13 березня 2015 р. Суми : СумДУ, 2015. С. 141-143.

47. Шапочка К. А. Взаємодія культури і перекладу. *Молодий вчений*. 2017. № 4.1(44.1). С. 140-143.

48. A Study in Scarlet [Електронний ресурс] URl: https://www.gutenberg.org/files/244/244-0.txt (дата звернення: 01.03.2025)

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

49. Conan Doyle A. The lost world. К. : Знання. 2019. С. 206.

50. The Hound of the Baskervilles by Arthur Conan Doyle [Електронний ресурс] URl: https://www.google.com/search?q=https://globalgrevebooks.com/hound-of-the-baskervilles-ebook.html (дата звернення: 01.03.2025).

SUMMARY

This scientific paper is dedicated to the study of the complex use of transformations in the process of translating detective works by A. C. Doyle about Sherlock Holmes.

The object of the research is the analysis of translation transformations applied in the translations of fiction about Sherlock Holmes and their role in preserving the stylistic, semantic, and cultural peculiarities of the original text.

The main aim of the study is to examine the methods, mechanisms, and forms of applying translation transformations in the detective genre. To achieve this goal, the following objectives have been defined:

- an in-depth analysis and systematization of the theoretical foundations of translation transformations;
- investigation of the algorithms, aspects, and stages of using transformations in the process of translating Sherlock Holmes stories.

Within the framework of the study, the concept of "translation transformation" is proposed. Various types of transformations are distinguished, including lexical, grammatical, and stylistic modifications. The author proves that the application of translation transformations in detective fiction allows for the identification of the specific features of this genre and the development of recommendations for achieving maximum translation adequacy.

The scientific novelty of the presented research lies in the comprehensive analysis of the use of transformations in the translation of detective stories about Sherlock Holmes, contributing to the identification of genre-specific characteristics and the development of practical recommendations for literary translators.

The practical significance of the research results lies in their potential use by fiction translators, educators in higher education institutions, and literary scholars.

***Keywords**: translation transformations, detective fiction, literary translation, translation typology.*

Декларація

академічної доброчесності

здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Антоночкіна Дар’я Андріївна, студентка 2 курсу магістратури, форми навчання заочна, факультету іноземної філології, спеціальність 035 «Філологія», освітньо-професійна програма переклад (англійський), адреса електронної пошти dariaantonochkina22@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Комплексне використання перекладацьких трансформацій при перекладі художніх творів А. К. Дойла про Шерлока Холмса» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту» зі змістом яких ознайомлена;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет- системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата_____ Підпис_____ Антоночкіна Дар'я Андріївна